

KS. EDWARD WALEWANDER* – LUBLIN

KOŚCIÓŁ W STAROŻYTNOSCI

Bp Jan Śrutwa, *Dzieje Kościoła w starożytności*, t. 1: *Epoka wielkich prześladowań*, ss. 456; t. 2: *Kościół w cesarstwie chrześcijańskim*, ss. 448, Wydawnictwo TN KUL, Lublin 2018, mapy, indeksy.

Nauki teologiczne, do których zalicza się historię Kościoła, zostały ubogacone przez wyjątkowe dzieło. Jest nim dwutomowa, licząca 900 stron rozprawa autorstwa bpa prof. zw. dra hab. Jana Śrutwy pt. *Dzieje Kościoła w starożytności*. Książka została bardzo starannie wydana przez Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Dzieje Kościoła w starożytności to rozprawa trudna do oceny, nawet gdyby ktoś podjął się jej bardzo dokładnej lektury. W dziele zawierającym tak okazałą wiedzę szczegółową mogą być miejsca może czasem nieco kontrowersyjne. Nie one jednak stanowią kryterium, na którym można by budować opinię o recenzowanej rozprawie, przygotowanej z benedyktyńską dokładnością.

Omawiane dzieło jest swoistym remanentem w dziedzinie badań historyków nie tylko polskich, zajmujących się stricte przeszłością Kościoła w starożytności. W dotychczasowych badaniach nie przedstawiano korzeni biblijnych ani ukazywano podstawowych kategorii tej dziedziny wiedzy historycznej na bardzo szerokim tle społeczno-historycznym. Tego zadania podjął się bp J. Śrutwa.

Dzieje Kościoła w starożytności to rezultat rozbudowanej i wnikliwej kwerendy. Liczne źródła i bogata literatura przedmiotu świadczą o rzetelnym opracowaniu tematu. W tym przypadku jest to także świadectwo o tworzywie naukowym wykorzystanym faktycznie w trakcie powstawania i pisania dzieła. Treść rozprawy nie pozostawia co do tego żadnych wątpliwości. Dociekliwość badawcza poddyktowana była z pewnością tym, że rodziły się coraz to nowe pytania, które bp

---

* Ks. Edward Walewander – prof. historii; emerytowany pracownik Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; e-mail: ewale@kul.lublin.pl

<https://orcid.org/0000-0001-7826-2332>

J. Śrutwa zbierał w ciągu swojej wieloletniej kariery naukowej i dydaktycznej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Nie chciał ich ani zbyć, ani tym bardziej pozostawić bez odpowiedzi.

Biskup J. Śrutwa wnikał w sedno wielu zagadnień, które w innych opracowaniach były omawiane jedynie pobieżnie. Stąd też wiele u niego uzupełnień w stosunku do wykorzystanej literatury przedmiotu. Czasami są to jedynie sprostowania lub dopełnienia szczegółów. Dzięki dokładności i wieloletnim skrupulatnym dociekaniom naukowym autora rozprawy czytelnik otrzyma wyczerpującą publikację. Powyższe uwagi powstały w czasie lektury owego dzieła. Rodziło się też niekiedy pytanie, czy niezbędna jest aż taka dociekliwość, by wyrobić sobie sąd o trudnych dziejach i rozwoju Kościoła w starożytności.

Tekst opracowania potwierdza, jak istotne okazało się poszerzenie bazy materiałowej. Dzięki temu bp J. Śrutwa potrafił powiedzieć zdecydowanie więcej o ludziach badanego okresu dziejów i o ówczesnych zdarzeniach niż wielu autorów piszących przed nim na ten temat.

Struktura dzieła jest problemowa, choć chronologia omawianych zagadnień sama zgłaszała swe roszczenia, by potraktować je przynajmniej równolegle.

Tom pierwszy omawia Epokę wielkich prześladowań. Składa się z dwóch części, obejmujących dziewięć rozdziałów. Kończy je ukazanie apogeum prześladowań Kościoła na początku czwartego stulecia.

Również tom drugi, Kościół w cesarstwie chrześcijańskim, podzielony jest na dwie części składające się też z dziewięciu rozdziałów. Ostatni punkt tego woluminu porusza bardzo ważne zagadnienie dotyczące papieża Leona Wielkiego (Leon Wielki – papież na trudne czasy).

Oprócz interesujących map dołączono również dwa indeksy (osób i geograficzny), co znacznie ułatwia korzystanie z niniejszego kompendium. Ponadto praca zawiera wiele ważnych i celnych marginaliów tytułowych, co dodatkowo ułatwia jej lekturę.

Podsumowując powyższe uwagi, należy stwierdzić, że praca bpa J. Śrutwy zasługuje na wielkie uznanie. Szczególnie ważny jest fakt, że mimo iż autor podjął się opracowania tematu dość często eksploatowanego, potrafił dodać jeszcze wiele nowego. Sprostował również niemało poglądów zadomowionych dotąd w historiografii.

Publikacja bpa J. Śrutwy to przykład dobrej literatury, kiedy trzeba gawędziarskiej, kiedy indziej precyzyjnie intelektualnie-emocjonalnej, a w każdym z tych wariantów refleksyjnej. Czytelnik otrzymuje dzieło merytoryczne, napisane stylem potoczystym, lekkim i barwnym. Śmiało można powiedzieć, że jest to opus vitae autora.

Warto dodać jeszcze jedno istotne, może nieco osobiste dopowiedzenie i ważną zachętę. Biskup J. Śrutwa jest nie tylko uznanym mówcą. To słynący z dobrego pióra historyk, który nie ucieka od tematów niewygodnych i trudnych. Podczas mojej współpracy z biskupem w Lubelskim Seminarium Duchownym widziałem, jak ważny jest dla niego zwykły człowiek. Dlatego szuka go w trudnych dziejach

Kościół w starożytności. Biskup J. Śrutwa uważa historię nie tylko za sztukę odkrywania prawdy, ale przede wszystkim za drogę docierania do konkretnego człowieka, który żył przed nami.

Zawsze chętnie słuchałem jego egzort głoszonych do alumnów w lubelskim Kościele Seminaryjnym. Często posługiwał się w nich przykładami z historii chrześcijaństwa. Myślę, że chciał, by przyszli kapłani uświadomili sobie, że Kościół nie zaczyna się od nich i wchodzi w rzeczywistość, która na Lubelszczyźnie trwa już wiele stuleci.

Dzięki prezentowanym naukowym wywodom w *Dziejach Kościoła w starożytności* czytelnik może wybrać się razem z autorem w daleką, ale bardzo pożyteczną podróż, w poszukiwaniu człowieka starożytności chrześcijańskiej, by przekonać się, od kogo mógłby uczyć się głębokiej wiary oraz współpracy ponad wszelkimi podziałami.

Rozprawa bpa Jana Śrutwy znajdzie z całą pewnością wielu czytelników, ponieważ bez poznania przeszłości nie można zrozumieć tego, co dzieje się współcześnie.

Słowa kluczowe: Jan Śrutwa; starożytność; cesarstwo rzymskie; historia Kościoła